

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЕКОНОМІКА ДЛЯ БІЗНЕСУ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальностей 051 "Економіка"
та 076 "Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 330.3:658(07.034)

E40

Укладачі: О. М. Кліменко
А. В. Литвиненко

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії та економічної політики.

Протокол № 12 від 31.03.2021 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Економіка для бізнесу [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальностей 051 "Економіка" та 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" першого (бакалаврського) рівня / уклад. О. М. Кліменко, А. В. Литвиненко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 63 с.

Подано методичні рекомендації до виконання самостійних робіт з навчальної дисципліни, призначені для набуття студентами відповідних компетентностей щодо формування цілісного світогляду і навичок системного мислення щодо розкриття механізму функціонування національної економіки на основі мікро- та макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою.

Рекомендовано для студентів спеціальностей 051 "Економіка" та 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 330.3:658(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Економіка є живою системою, особливим простором, у якому постійно перебуває кожен із нас. Саме це й зумовлює потребу формувати економічне мислення та культуру, чого досягають у процесі здобуття економічної освіти. Економічна наука є творчою та поведінковою, через що вивчення її сприяє розвитку вмій усвідомлювати й систематизувати безліч економічних процесів, подій, фактів і явищ економічного життя.

Навчальна дисципліна "Економіка для бізнесу" є важливою у процесі підготовки фахівців спеціальностей 051 "Економіка" й 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" і розрахована на комплексне вивчення, а саме: засвоєння теоретичного матеріалу навчальної дисципліни на лекціях, відпрацювання теоретичних питань на практичних заняттях, а також обов'язкове самостійне опрацювання матеріалу.

Питання, які розглядаються в навчальній дисципліні "Економіка для бізнесу", мають важливе значення для майбутнього професійного спеціаліста-економіста, оскільки дозволяють розкрити механізм функціонування національної економіки на основі мікроекономічних і макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою.

Мета навчальної дисципліни – формування у студентів цілісного світогляду і навичок системного мислення щодо розкриття механізму функціонування економіки на національному та галузевому рівнях господарювання на основі економічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою і набуття студентами відповідних професійних компетентностей, що забезпечують формування соціально-економічної поведінки.

Актуальність вивчення навчальної дисципліни "Економіка для бізнесу" в Україні опирається на необхідності остаточного формування та подальшого розвитку національної соціально-економічної моделі на всіх рівнях господарювання.

Загальні методичні рекомендації до виконання самостійних робіт

Самостійну роботу за темами студентам слід починати з розгляду теоретичних матеріалів за темою. Потім обов'язково вирішити завдання до практичних робіт та виконати тестові завдання, а саме:

відповісти на питання для самодіагностики;

розглянути практичні завдання з прикладами вирішення та детально проаналізувати хід рішення кожного завдання;

вирішити практичні завдання для самостійного вирішення.

Самостійна робота студента складається з вирішення тестових завдань, що наведено далі, виконання евристичних завдань і написання есе за вибраною серед наданих тем.

Творче та наполегливе опрацювання теоретичного матеріалу, старанне виконання практичних завдань і самостійна робота надають можливість студенту оволодіти практичними навичками та набути компетентностей щодо вміння визначати функціональну роль економічного зростання у сучасній економіці та аналізу його механізму, визначення сутності макроекономічних показників, вміння професійно формулювати основні проблеми економічного зростання.

Одним із видів самостійної роботи є написання есе в довільній формі. Вибір теми студент має здійснювати самостійно, він має залежати від особистих інтересів і переваг. Завдання виконується індивідуально.

Змістовий модуль 1 Мікроекономічні засади бізнесу

Тема 1. Вступ до економіки для бізнесу

Питання за темою:

1.1. Економіка як фундамент для ведення бізнесу.

1.2. Основна проблема економіки. Обмеженість ресурсів і необхідність вибору.

1.3. Політика бізнесу на мікрорівні: сутність, структура, види.

Тестові завдання

1. *Принцип раціональності поведінки людини означає, що остання в своїй діяльності:*

- а) намагається максимізувати корисність;
- б) бажає досягнути суспільного добробуту;
- в) турбується тільки про задоволення власних потреб;
- г) немає правильної відповіді.

2. *До кола проблем економіки на мікрорівні входять:*

- а) процеси ухвалення економічних рішень державою;
- б) поведінка окремих секторів економіки;
- в) поведінка економічних суб'єктів у відкритій економіці;
- г) поняттями сукупного рівня виробництва, зайнятості, доходу.

3. *До кола проблем, що стосуються економіки на мікрорівні, не належать:*

- а) аналіз рівноваги грошового ринку;
- б) аналіз координації окремих ринків;
- в) аналіз поведінки окремих господарських суб'єктів;
- г) аналіз зовнішньоекономічної рівноваги.

4. *Якщо аналіз спрямований на вироблення рекомендацій щодо забезпечення досягнення поставленої мети, то це:*

- а) мікроекономічний аналіз;
- б) позитивний аналіз;
- в) нормативний аналіз;
- г) макроекономічний аналіз.

5. *З перелічених моделей не є мікроекономічними:*

- а) модель фірми;
- б) модель поведінки споживача;
- в) модель інфляції;
- г) модель ринкової рівноваги.

6. *Альтернативні витрати – це:*

- а) сума явних та неявних витрат;
- б) економічні витрати;

- в) цінність найкращого варіанта, від якого відмовились під час здійснення економічного вибору;
- г) неявні витрати;
- д) правильні відповіді – б та в.

7. На кривій виробничих можливостей зростання виробництва одного виду продукту супроводжується:

- а) постійним обсягом виробництва іншого виду продукту;
- б) зменшенням виробництва іншого виду продукту;
- в) збільшенням виробництва іншого виду продукту;
- г) можливий будь-який із наведених варіантів.

8. Припустимо, що всі ресурси в економічній системі використовуються у такий спосіб, що нарощування виробництва одного продукту можливе лише за рахунок скорочення виробництва іншого. Економісти таку ситуацію вважають:

- а) ефективною;
- б) неефективною;
- в) адміністративно-командною системою;
- г) економічною кризою.

9. Для студентів альтернативну цінність навчання відображають:

- а) витрати батьків на утримання студента;
- б) розмір стипендії;
- в) максимальний заробіток, який можна було б отримати, покинувши навчання;
- г) витрати держави на освіту спеціаліста.

10. Яка із перелічених цілей не є завданням економічної системи:

- а) забезпечення поступового економічного зростання;
- б) визначення того, як слід виробляти товари та послуги;
- в) визначення розподілу результатів виробництва між людьми;
- г) визначення розподілу власності на ресурси?

Правильні відповіді на тестові питання: 1 – а; 2 – в; 3 – г; 4 – в; 5 – в; 6 – д; 7 – б; 8 – а; 9 – в; 10 – г.

Тематика есе

1. Моделювання як інструмент наукового мислення.
2. Сутність і види економічної політики на мікрорівні.

Евристичні завдання

Завдання 1.1. Які із трьох основних економічних проблем не потрібно вирішувати Робінзону на незаселеному острові та чому?

Завдання 1.2. Чому переважну частину обслуговчого персоналу фірми McDonald's становлять підлітки? Відповідь обґрунтуйте.

Рекомендована література: [3; 4; 6; 12].

Тема 2. Моделювання поведінки споживача

Питання за темою:

- 2.1. Потреба, корисність і бюджетні обмеження.
- 2.2. Реакція споживача на зміни доходу та ціни.
- 2.3. Фактори впливу на вибір споживача.

Тестові завдання

1. Метою споживання прийнято вважати максимізацію:

- а) граничної корисності;
- б) сукупної корисності;
- в) середньої корисності;
- г) різниці між сукупною і граничною корисністю.

2. Гіпотеза про раціональну поведінку споживача полягає в тому, що споживач:

- а) піклується не тільки про себе, а й про суспільство;
- б) робить тільки те, за що одержує гроші;
- в) порівнює всі варіанти вибору та зупиняється на найкращому;
- г) бажає одержати максимальну корисність за мінімального доходу.

3. Який з наведених переліків значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності:

- а) 30, 25, 16, 10;
- б) 30, 35, 55, 45;
- в) 20, 28, 34, 38;
- г) 40, 10, 10, 30?

4. Продукт має корисність, якщо він:

- а) потребує щораз більшої кількості ресурсів для виробництва;
- б) відображає закон попиту;
- в) здатний задовольнити яку-небудь потребу споживача;
- г) є доступним за ціною для споживача.

5. Бюджетні обмеження для споживача є:

- а) кривою загальної корисності блага;
- б) кривою граничної корисності блага;
- в) обмеженням, що накладається на вибір споживача;
- г) кривою максимального задоволення споживача.

6. Нахил бюджетної лінії визначається:

- а) співвідношенням цін благ;
- б) кількістю споживаних благ;
- в) співвідношенням граничних корисностей споживаних благ;
- г) співвідношенням цін товарів з потребами споживача.

7. Під рівновагою споживача розуміють:

- а) таку комбінацію придбаних благ, на яку споживач може витратити весь свій дохід;
- б) таку комбінацію придбаних благ, яка максимізувала б корисність за певного бюджетного обмеження;
- в) вся кількість благ, що задовольняє потреби споживача;
- г) кількість благ, що покупець прагне купити на ринку.

8. Споживач визнає товар нормальним, коли:

- а) споживання цього товару не залежить ні від доходу, ні від ціни товару;
- б) його споживання збільшується в міру зростання доходу;

- в) його споживання зменшується в міру зростання доходу;
- г) його споживання не залежить від доходу.

9. Що становить крива Енгеля:

- а) множину рівноважних комбінацій двох благ при зміні ціни одного з них;
- б) залежність кількості благ, що придбаються, від грошового доходу;
- в) множину рівноважних комбінацій двох благ при зміні доходу;
- г) залежність обсягу реалізації від ціни?

10. На основі якої кривої можна побудувати лінію індивідуального попиту на товар:

- а) бюджетної лінії;
- б) лінії "дохід-споживання";
- в) кривої Енгеля;
- г) кривої "ціна-споживання".

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – б; 2 – в; 3 – в; 4 – г; 5 – в; 6 – а; 7 – б; 8 – б; 9 – б; 10 – г.

Тематика есе

1. Раціональна поведінка не завжди притаманна споживачеві реальному житті.
2. Виявлення (уподобань) переваг споживача.

Евристичні завдання

Завдання 2.1. Для того щоб максимізувати задоволення від споживання їжі, потрібно протягом тривалого дня утримуватись від неї, а потім, коли потреба зросте, приймати її, отримуючи велике задоволення. Чи згодні ви з цим твердженням? Чому?

Завдання 2.2. Прокоментуйте вислів: "Виграш споживачів може зростати лише за рахунок скорочення виграшу виробників".

Рекомендована література: [3; 5; 6; 12].

Тема 3. Механізм ринкового ціноутворення

Питання за темою:

- 3.1. Попит і пропозиція як основні важелі ринкового механізму.
- 3.2. Ринкова рівновага: механізм встановлення, умови формування та шляхи досягнення.
- 3.3. Еластичність попиту та пропозиції, фактори, які на них впливають.

Тестові завдання

1. *На попит споживачів впливають:*

- а) ціни;
- б) ціни та пропозиція;
- в) тільки ціни та дохід споживача;
- г) цінові та нецінові детермінанти.

2. *Крива ринкового попиту ілюструє, як буде:*

- а) підвищуватися споживання товару у разі зростання його ціни;
- б) знижуватися споживання товару у разі скорочення доходу покупців;
- в) знижуватися споживання товару у разі зростання його ціни;
- г) підвищуватися споживання товару у разі скорочення доходу покупців.

3. *Зростання пропозиції може привести до:*

- а) до росту рівноважних цін і кількості;
- б) до зниження рівноважних цін та обсягу;
- в) до росту цін і зниження кількості;
- г) до зниження цін та росту обсягу.

4. *Якщо ціна товару на графіку нижче крапки перетину кривих попиту і пропозиції, то на ринку виникне:*

- а) зростання безробіття;
- б) надлишок;
- в) дефіцит;
- г) усі варіанти неправильні.

5. Попит та пропозиція можуть бути використані для пояснення координувальної ролі ціни:

- а) на ринку ресурсів;
- б) на товарному ринку;
- в) на валютному ринку;
- г) на будь-якому ринку.

6. Якщо два товари-взаємозамінники, то зростання ціни на першій викликає:

- а) падіння попиту на другий товар;
- б) зростання попиту на другий товар;
- в) зростання обсягу попиту на другий товар;
- г) падіння величини попиту на другий товар.

7. Зміна якого фактора не викликає зрушення кривої попиту:

- а) смаків і переваг споживачів;
- б) ціни товару;
- в) розміру чи розподілу національного доходу;
- г) чисельності чи віку споживачів?

8. Якщо ринкова ціна вище рівноважної, то:

- а) з'являються залишки товарів;
- б) виникає дефіцит товарів;
- в) формується ринок покупця;
- г) падає ціна ресурсів.

9. Який термін відображає здатність і бажання людей платити за що-небудь:

- а) бажання;
- б) попит;
- в) необхідність;
- г) потреба?

10. Еластичність пропозиції головним чином залежить від:

- а) кількості товарів-замінників заданого продукту;
- б) періоду часу, протягом якого продавці можуть пристосуватися до змін цін;

в) того, чи є заданий товар предметом першої необхідності, чи предметом розкоші;

г) того, чи відноситься заданий товар до предметів тривалого користування чи поточного споживання.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – в; 3 – г; 4 – в; 5 – г; 6 – в; 7 – б; 8 – а; 9 – б; 10 – б.

Тематика есе

1. Механізм встановлення ринкової рівноваги.
2. Практичне значення теорії еластичності – приклади використання.

Евристичні завдання

Завдання 3.1. Обґрунтуйте та наведіть графічну інтерпретацію ситуації, за якої з двох паралельних кривих попиту та, що розміщена праворуч, має меншу цінову еластичність за кожної ціни.

Завдання 3.2. Наведіть приклади та доведіть що, коли дві криві попиту перетинаються, то похиліша з них є більш еластичною в точці перетину.

Рекомендована література: [3; 5; 6; 12].

Тема 4. Економічна модель ведення бізнесу

Питання за темою:

- 4.1. Сукупний, середній і граничний продукт.
- 4.2. Виробнича функція: сутність, параметри, види.
- 4.3. Ізокванта та ізокоста: сутність, графічне та алгебраїчне зображення.
- 4.4. Ефект масштабу та його вплив на визначення оптимального розміру підприємства.

Тестові завдання

1. *Оптимальна структура виробництва – це структура, за якої:*

- а) забезпечується найбільший прибуток;
- б) виробляється найбільший обсяг продукції;
- в) виробляється найбільший обсяг продукції за заданого обсягу витрат;
- г) забезпечуються мінімальні витрати.

2. *Виробнича функція описує кількісну залежність між:*

- а) обсягом випуску продукції й обсягом його продажів;
- б) обсягом випуску продукції й обсягом витрат на нього;
- в) обсягом випуску продукції та розмірами виробничого підприємства;
- г) обсягом випуску продукції й обсягом факторів виробництва, використаних для його виробництва.

3. *Термін "спадна віддача" стосується:*

- а) частини ізокванти з позитивним нахилом;
- б) спадної частини граничного продукту;
- в) спадної частини кривої загального продукту;
- г) немає правильної відповіді.

4. *Закон спадної продуктивності (віддачі) стосується:*

- а) миттєвого періоду;
- б) довгострокового періоду;
- в) короткострокового періоду;
- г) довго- та короткострокового періодів.

5. *Миттєвий період у діяльності підприємства – це відрізок часу, протягом якого:*

- а) фірма не може змінити ні розміри своїх споруд, ні кількість машин та обладнання;
- б) всі фактори виробництва постійні;
- в) фірма не може змінити розміри своїх споруд, але може змінити ступінь завантаження машин і обладнання;
- г) всі фактори виробництва змінні.

6. *Взаємозв'язок між усіма можливими варіантами сполучень факторів виробництва й обсягом продукції, що випускається, виражається за допомогою:*

- а) кривої виробничих можливостей;
- б) кривої загального обсягу випуску продукції;
- в) виробничої функції;
- г) кривої загальних витрат.

7. *Коли крива загального продукту сягає максимуму, то:*

- а) нічого неможна зробити для збільшення виробництва продукції;
- б) підприємству слід вийти із бізнесу;
- в) зменшення використання змінного фактора збільшить випуск продукції;
- г) граничний продукт змінного фактора дорівнює нулю.

8. *Ізокванта ілюструє:*

- а) криву середнього продукту;
- б) криву граничного продукту;
- в) криву загального обсягу продукту;
- г) виробничу функцію;
- д) різні обсяги продукту, які можна зробити за заданої кількості ресурсів.

9. *Яке прагнення, з погляду економіки, лежить в основі мотивації поведінки фірми:*

- а) використати найменш енергоємний процес виробництва;
- б) звести до мінімуму екологічні збитки;
- в) отримувати максимальний прибуток;
- г) уникнути високих податків?

10. *Що розуміється під альтернативними витратами фірми:*

- а) вартість економічних витрат на іншому підприємстві, яке виробляє таку саму продукцію;
- б) вартість альтернативних напрямів використання однакових ресурсів;
- в) платежі за придбані ресурси;
- г) вартість суспільних витрат?

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – а; 2 – г; 3 – г; 4 – в; 5 – б; 6 – в; 7 – г; 8 – г; 9 – в; 10 – б.

Тематика есе

1. Особливості дії закону спадної граничної продуктивності в умовах інформаційного способу виробництва.
2. Ефект масштабу та його роль у життєвому циклі підприємства.

Евристичні завдання

Завдання 4.1. На перший погляд здається, що у McDonald's працює багато людей, особливо порівняно з іншими, особливо вітчизняними кафе та ресторанами. Чи реалізується принцип мінімізації витрат у цьому випадку?

Завдання 4.2. Намалюйте ізокванти для виробничих функцій: а) із ідеальною взаємозамінністю виробничих факторів; б) із фіксованою пропозицією факторів виробництва. Від чого залежить конфігурація ізоквант?

Рекомендована література: [3; 5; 6; 12].

Тема 5. Витрати у бізнесі

Питання за темою:

- 5.1. Економічний і бухгалтерський підхід до визначення витрат.
- 5.2. Витрати виробництва у короткостроковому періоді.
- 5.3. Витрати виробництва у довгостроковому періоді.

Тестові завдання

1. Середні сукупні витрати виробництва досягають свого мінімального значення за такого обсягу продукції, коли:

- а) $AVC = TFC$;
- б) прибуток буде максимальним;
- в) $MC = AVC$;

- г) $MC = ATC$;
- д) немає правильної відповіді.

2. Які з наведених видів витрат не беруться до уваги під час вироблення рішень про оптимальний обсяг виробництва фірми:

- а) середні змінні;
- б) середні постійні;
- в) бухгалтерські;
- г) неявні;
- д) граничні?

3. Щоб визначити величину постійних витрат фірми потрібно:

- а) від ATC відняти MC ;
- б) від TC витрат відняти VC і поділити на обсяг випуску;
- в) від TC відняти VC ;
- г) від ATC відняти VC .

4. Щоб знайти величину змінних витрат фірми, потрібно:

- а) від ATC відняти AFC ;
- б) від TC відняти FC і поділити на обсяг випуску;
- в) від ATC відняти AFC і помножити на обсяг випуску;
- г) від ATC відняти MC .

5. Який фактор збільшує змінні витрати фірми:

- а) підвищення орендної плати;
- б) підвищення процентної ставки на банківські кредити;
- в) підвищення заробітної плати управлінського персоналу;
- г) підвищення заробітної плати робітників?

6. Який фактор збільшує постійні витрати фірми:

- а) підвищення заробітної плати робітників;
- б) підвищення заробітної плати управлінського персоналу;
- в) підвищення залізничних тарифів;
- г) підвищення цін на сировину та паливо?

7. Яка з наведених кривих ніколи не набуває U-подібної форми:

- а) AFC ;
- б) MC ;

- в) AVC;
- г) ATC?

8. Якщо AVC скорочуються в міру зростання обсягу виробництва, то:

- а) MC також мають скорочуватися;
- б) MC мають бути нижчими, ніж AVC;
- в) TC також мають скорочуватися;
- г) ATC мають бути нижчими, ніж AVC.

9. Яке з наведених тверджень є правильним:

- а) Явні витрати + Неявні витрати = Бухгалтерські витрати;
- б) Економічний прибуток – Бухгалтерський прибуток = Явні витрати;
- в) Бухгалтерський прибуток – Неявні витрати = Економічний прибуток;
- г) Економічний прибуток – Неявні витрати = Бухгалтерський прибуток;
- д) Бухгалтерські витрати + Економічні витрати = Нормальний прибуток?

10. У довгостроковому періоді:

- а) постійні витрати зростають швидше, ніж змінні;
- б) усі витрати є постійними;
- в) змінні витрати зростають швидше, ніж постійні;
- г) усі витрати є змінними.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – г; 3 – в; 4 – в; 5 – г; 6 – б; 7 – а; 8 – б; 9 – в; 10 – г.

Тематика есе

1. Короткострокові та довгострокові витрати фірми – особливості розрахунку в малому бізнесі.

2. Ефект масштабу в сфері послуг.

Евристичні завдання

Завдання 5.1. Припустимо, що валові витрати фірми, яка функціонує на ринку досконалої конкуренції, описано за допомогою формули

$TC = Q^2 + 5Q + 20$. Визначте рівняння постійних, змінних та середніх витрат як функцій від Q та побудуйте їхні графіки.

Завдання 5.2. Припустимо, що витрати фірми, що функціонує на ринку досконалої конкуренції, дорівнюють $TC = 25 + Q^2$. За якої ціни на продукцію фірма має прибутки? Відповідь обґрунтуйте теоретично та графічно.

Рекомендована література: [3; 5; 6; 12].

Тема 6. Ринкові структури ведення бізнесу

Питання за темою:

- 6.1. Поняття досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію конкурентної фірми.
- 6.2. Характерні риси ринку чистої монополії. Види монополій.
- 6.3. Олігополістичий ринок: його ознаки та особливості.
- 6.4. Ринок монополістичної конкуренції, його характеристики.

Тестові завдання

1. Крива пропозиції конкурентної фірми на короткострокових тимчасових інтервалах – це:

- а) крива граничних витрат;
- б) частина кривої граничних витрат, розташована вище кривої середніх змінних витрат;
- в) частина кривої середніх витрат, що знижується;
- г) частина кривої середніх витрат, що має висхідний характер;
- д) лінія ціни товару.

2. Який із наведених ринків більше за все відповідає умовам моделі досконалої конкуренції:

- а) ринок бензину;
- б) ринок сталі;
- в) ринок автомобілів;
- г) ринок акцій і облігацій;
- д) ринок перукарських послуг?

3. У конкурентної фірми в положенні рівноваги:

- а) $P = AC - MC$;
- б) $AR = MR > P$;
- в) $MC = MR = P$;
- г) $MR = P - A$.

4. Яке з наведених тверджень означає, що умови досконалої конкуренції не виконуються:

- а) крива попиту на продукт фірми має негативний нахил;
- б) крива граничних витрат перетинає криву середніх сукупних витрат у точці, яка відповідає мінімальному значенню АТС;
- в) фірма знаходиться у стані рівноваги, коли її граничний дохід дорівнює граничним витратам;
- г) криві середніх і граничних витрат мають U-образну фірму;
- д) крива попиту на продукт фірми – горизонтальна лінія.

5. На відміну від конкурентної фірми проста монополія прагне:

- а) робити продукції менше, а ціну установлювати вище;
- б) максимізувати прибуток;
- в) встановлювати ціну, що відповідає нееластичній ділянці кривої попиту;
- г) вибирати такий обсяг випуску, за якого $MR = P$;
- д) виробляти продукції більше, а ціну встановлювати вище.

6. Цінова дискримінація – це:

- а) продаж за різними цінами однієї і тієї самої продукції різним покупцям;
- б) розходження в оплаті праці за національністю чи за статтю;
- в) експлуатація працівників шляхом установлення високих цін на споживчі товари;
- г) підвищення ціни на товар більш високої якості;
- д) усі попередні відповіді неправильні.

7. Щоб одержати максимум прибутку, монополіст обирає такий обсяг випуску, при якому:

- а) граничні витрати дорівнюють ціні продукту;
- б) граничні витрати дорівнюють загальним витратам;

- в) граничний дохід дорівнює граничним витратам;
- г) граничний дохід дорівнює загальним витратам;
- д) середні витрати дорівнюють ціні продукту.

8. У монополіста граничні витрати звичайно менші, ніж ціна продукту, тому що:

- а) граничні витрати більше середніх витрат;
- б) граничні витрати менше середніх витрат;
- в) ціна більше граничного доходу;
- г) усі попередні відповіді неправильні.

9. Ринкова влада монополістичного конкурента буде тим більшою:

- а) чим більш еластичним є попит на продукцію фірми;
- б) ринкова влада не пов'язана з еластичністю попиту;
- в) чим менш еластичним є попит на продукцію фірми;
- г) чим більше концентрація фірм на ринку.

10. Якщо фірма очікує, що у разі зниження або підвищення нею ціни всі інші учасники ринку зроблять те саме, то вона:

- а) стикається із жорсткою конкуренцією;
- б) є учасником картелю;
- в) є ціновим лідером на олігополістичному ринку;
- г) стикається з ламаною кривою попиту.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – б; 2 – г; 3 – в; 4 – а; 5 – а; 6 – а; 7 – в; 8 – б; 9 – в; 10 – в.

Тематика есе

1. Переваги та недоліки механізму ринкової конкуренції.
2. Соціальні засади антимонопольної політики в Україні.

Евристичні завдання

Завдання 6.1. Чим характеризується беззбиткове виробництво монополії в довгостроковому періоді? Накресліть графік, дайте пояснення.

Завдання 6.2. Доведіть, що у досягненні мети – максимізації економічного прибутку – монополія зустрічається з трьома обмеженнями – витратами виробництва, попитом на продукцію монополіста та ціною продукції.

Рекомендована література: [3; 5; 6; 12].

Тема 7. Ринки ресурсів

Питання за темою:

7.1. Ринки факторів виробництва (ресурсів): особливості попиту та пропозиції, рівновага.

7.2. Попит і пропозиція праці, визначення її ціни.

7.3. Капітал як ресурс тривалого використання. Рівновага на ринку капіталу.

7.4. Підприємницькі здібності, їхня характеристика як фактора виробництва.

Тестові завдання

1. Граничний продукт фактора виробництва у грошовому вигляді:

а) представляє ціну продажу останньої одиниці продукту;

б) дорівнює зміні загального розміру виручки під час використання додаткової одиниці фактора виробництва;

в) дорівнює зміні обсягу виробництва під час використання додаткової одиниці фактора виробництва;

г) неможливо визначити в умовах досконалої конкуренції.

2. Стан рівноваги на конкурентному ринку праці характеризується тим, що:

а) зарплата робітників дорівнює цінності граничного продукту праці;

б) рівноважна ставка зарплати дорівнює граничній продуктивності останнього з найнятих робітників;

в) рівноважний обсяг праці визначає рівність граничної продуктивності та ставки заробітної плати;

г) немає правильної відповіді.

3. Якщо фірма наймає робітників на досконало конкурентному ринку праці, то:

- а) крива пропозиції праці для фірми має висхідний характер;
- б) попит фірми на працю абсолютно еластичний;
- в) криві пропозиції праці та граничних витрат на працю збігаються і є горизонтальними;
- г) немає правильної відповіді.

4. Конкурентна фірма, щоб максимізувати прибуток, має наймати додаткових робітників тільки у тому випадку, коли:

- а) граничний продукт праці у грошовому вигляді перевищує ставку заробітної плати;
- б) граничний продукт праці у грошовому вигляді менше, ніж ставка заробітної плати;
- в) величина граничного продукту в грошовому вигляді знижується;
- г) загальна виручка менше загальних витрат.

5. Із зростанням ставки заробітної плати індивідуальна пропозиція праці:

- а) спочатку зростає, а потім може скорочуватися;
- б) завжди зростає;
- в) завжди скорочується;
- г) залишається незмінною.

6. Яке із наведених понять є продуктивним економічним ресурсом:

- а) прибуток;
- б) споживчі товари;
- в) відсоток;
- г) грошовий капітал;
- д) засоби виробництва?

7. Пропозиція землі:

- а) абсолютно еластична;
- б) характеризується одиничною еластичністю;
- в) абсолютно нееластична;
- г) еластична.

8. Ціна землі залежить від:

- а) ставки банківського відсотка;
- б) величини альтернативного доходу покупця землі;
- в) величини щорічної ренти;
- г) усі відповіді правильні.

9. Землевласники взагалі не одержать ренту, якщо:

- а) існує податок на землю;
- б) крива пропозиції знаходиться праворуч від кривої попиту;
- в) крива пропозиції землі абсолютно нееластична;
- г) криві попиту та пропозиції земельних ділянок перетинаються;
- д) родючість землі різко погіршиться.

10. За заданого попиту на інвестиції їхня величина:

- а) не залежить від відсоткової ставки;
- б) буде скорочуватися, якщо буде зменшуватися відсоткова ставка;
- в) буде скорочуватися, якщо буде зростати величина ставки відсотка;
- г) може або зростати, або скорочуватися у разі збільшення відсоткової ставки.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – в; 2 – а; 3 – б; 4 – а; 5 – а; 6 – д; 7 – в; 8 – в; 9 – б; 10 – в.

Тематика есе

1. Ефективне використання ресурсів підприємства: умови, шляхи та наслідки.
2. Особливості підприємницької діяльності в Україні.

Евристичні завдання

Завдання 7.1. Доведіть або спростуйте на прикладах положення про те, що технологічний прогрес ліквідує деякі робочі місця у короткостроковому періоді, але веде до підвищення реальної заробітної плати у довгостроковому періоді.

Завдання 7.2. Доведіть або спростуйте на прикладах положення про те, що зміна попиту на готову продукцію фірми не впливає на попит фірми на ресурс.

Рекомендована література: [3; 4; 5; 6; 12].

Змістовий модуль 2.

Макроекономічне оточення бізнесу

Тема 8. Макроекономічні показники та система національних рахунків. Економічне зростання

Питання за темою:

8.1. Макроекономіка як теоретична основа економічної політики держави.

8.2. Валовий внутрішній продукт (ВВП) і валовий національний дохід (ВНД).

8.3. Макроекономічні показники на чистій основі.

8.4. Економічне зростання: сутність, основні фактори та типи.

Тестові завдання

1. Якщо досліджується економіка, як цілісна система, то це ... аналіз:

- а) мікроекономічний;
- б) макроекономічний;
- в) позитивний;
- г) нормативний.

2. До цілей макроекономіки відносять:

- а) досягнення повної зайнятості;
- б) підтримку товарообігу;
- в) економічну безпеку;
- г) економічну ефективність.

3. *Позитивна макроекономіка вивчає:*

- а) "що є";
- б) "що має бути";
- в) позитивні тенденції економічного розвитку;
- г) методи державного регулювання економіки.

4. *Економічними суб'єктами макроекономіки є:*

- а) домогосподарства та держава;
- б) закордонний сектор як найважливіша частина торговельної політики держави і фірми;
- в) домогосподарства та закордонний сектор;
- г) немає правильної відповіді.

5. *Методи, властиві тільки макроекономічному аналізу – це:*

- а) дедукція й індукція;
- б) агрегування та моделювання;
- в) аналіз і синтез;
- г) діалектичний та історичний.

6. *Яка з перерахованих економічних цілей має точний кількісний вимір:*

- а) економічна гарантія;
- б) повна зайнятість;
- в) економічна свобода;
- г) справедливий розподіл доходу?

7. *Що не вивчає макроекономіка:*

- а) виробництво в масштабі всієї економіки;
- б) кількість зайнятих у народному господарстві;
- в) загальний рівень цін;
- г) виробництво бавовни й динаміку її ціни?

8. *До цілей макроекономіки відносять:*

- а) високий і щораз вищий рівень національного виробництва;
- б) високу зайнятість за невеликого змушеного безробіття;
- в) стабільний або плавно зростаючий рівень цін;
- г) усі відповіді правильні.

9. Вірні функціональні зв'язування ендогенних параметрів макро-моделі відображаються в:

- а) $C = C(Y)$;
- б) $Q = f(X_1, X_2, \dots, X_n)$;
- в) $T = f(T(Y), Y)$;
- г) $Y = C + I + G + NE$.

10. Визначте ендогенні параметри:

- а) інформація, що вводиться в модель ззовні, але істотно впливає на параметри моделі;
- б) агреговані показники ефективності суспільного виробництва;
- в) інформація, що формується усередині систем і визначається за допомогою її рішення;
- г) агреговані специфічні параметри дослідження макрорівноваги.

11. Величина реального ВВП країни не зростатиме, якщо в країні відбувається:

- а) збільшення кількості робочої сили;
- б) збільшення обсягу та підвищення технічного рівня встаткування;
- в) зростання інфляції;
- г) поліпшення технології виробництва.

12. Яке із тверджень є неправильним:

- а) СНС не використовує подвійного рахунку та подвійного запису;
- б) реальний ВВП розраховується в базових цінах;
- в) одержувач трансфертних платежів має їх компенсувати;
- г) національне багатство – це показник запасів?

13. Як зміняться ВВП і ВНД України, якщо на території Львівської області фірмою з Польщі буде побудований новий розважальний комплекс:

- а) ВВП України зростатиме швидше, ніж ВНД;
- б) ВВП України зростатиме повільніше, ніж ВНД;
- в) і ВВП, і ВНД України зростатиме однаковими темпами;
- г) немає достатніх даних для правильної відповіді?

14. Правильними є такі твердження:

- а) індекс споживчих цін не включає ціну на імпортні товари та послуги;

б) дефлятор ВВП розраховується на основі споживчого кошика базового періоду;

в) індекс споживчих цін відображає лише зміни рівня цін на вжиті товари та послуги;

г) усі відповіді неправильні.

15. Що з перерахованого не включається до складу ВВП:

а) державні закупівлі товарів і послуг;

б) відрахування на споживання основного капіталу;

в) державні трансфертні платежі;

г) субсидії?

16. Якщо обсяг реального ВНД знизився на 6 %, а чисельність населення в тому самому році скоротилася на 3 %, то:

а) реальний ВНД на душу населення знизився;

б) реальний ВНД на душу населення підвищився;

в) реальний ВНД підвищився, а номінальний знизився;

г) ціни впали на 3 %.

17. Додана вартість (валова додана вартість) – це:

а) ринкова вартість усіх товарів і послуг, зроблених у країні за рік;

б) валовий випуск у грошовому вираженні мінус проміжне споживання;

в) різниця між виторгом від реалізації та вартістю матеріальних видатків;

г) різниця між надходженнями від факторів виробництва через границю й факторними доходами, які одержали закордонні інвестори в країні.

18. Різниця між ВНД і ВВП дорівнює:

а) факторним доходам через границю;

б) трансфертним платежам сектору домашніх господарств через границю;

в) різниці між виторгом від реалізації та вартістю матеріальних видатків;

г) різниці від надходження від національних факторів виробництва через границю й факторними доходами, отриманими закордонними ресурсами в певній країні.

19. Інфлювання ВВП – це коректування номінального ВВП убік:

- а) зменшення, якщо дефлятор менше одиниці;
- б) зменшення, якщо дефлятор більше одиниці;
- в) збільшення, якщо дефлятор менше одиниці;
- г) збільшення, якщо дефлятор більше одиниці.

20. Дефлювання ВВП – це коректування номінального ВВП убік:

- а) зменшення, якщо величина дефлятора більше одиниці;
- б) зменшення, якщо величина дефлятора менше одиниці;
- в) збільшення, якщо величина дефлятора більше одиниці;
- г) збільшення, якщо величина дефлятора менше одиниці.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – б; 2 – г; 3 – а; 4 – г; 5 – б; 6 – б; 7 – г; 8 – г; 9 – г; 10 – в; 11 – в; 12 – а, в; 13 – а; 14 – г; 15 – в, г; 16 – а; 17 – б, в; 18 – г; 19 – в; 20 – а.

Тематика есе

1. Макроекономіка як об'єкт наукового аналізу.
2. Концепція економічного розвитку.
3. Основні макроекономічні проблеми.
4. Особливості макроекономічного аналізу.

Евристичні завдання

Завдання 8.1. Обґрунтуйте, які з тверджень можна віднести до нормативної чи позитивної макроекономіки:

а) зниження ставок податку з доходу має позитивний вплив насамперед на розвиток нижчих верств населення країни;

б) мінімальна заробітна плата має бути індексована з урахуванням впливу інфляційних процесів в економіці;

в) ставки прибуткового податку в Україні занадто високі;

г) зниження податків завжди приводить до збільшення відсоткових ставок;

д) у 2014 – 2015 рр. у країні спостерігався спад виробництва разом із високими темпами інфляції.

Завдання 8.2. Визначте, які функції використовує макроекономіка під час:

а) дослідження та оцінювання в країні економічної кон'юнктури і її подальших перспектив розвитку.

б) розроблення економічної політики держави;

в) створення теоретичних засад (моделей) досліджуваних об'єктів;

г) вивчення процесів, явищ, що відбуваються в економіці;

д) розгляду питань впливу на поведінку економічних суб'єктів у економіці.

Завдання 8.3. Які макроекономічні показники можна віднести до показників запасів, а які – до показників потоків: прибуток фірм; податки; національний дохід; профіцит торговельного балансу; національне багатство; нерухомість; інвестиції в капітал; трансфертні урядові виплати; збереження домогосподарств; інвестиції в запаси; державний борг; ВНД; дефіцит державного бюджету; величина сукупного доходу; особистий дохід; дохід від власності; амортизація; величина капіталу? Відповіді обґрунтуйте.

Рекомендована література: [1, с. 250; 2, с. 115; 4; 5, с. 200].

Тема 9. Макроекономічна нестабільність та її вплив на ведення бізнесу

Питання за темою:

9.1. Макроекономічна рівновага та її роль в успіху бізнесу.

9.2. Інфляція: сутність та основні види.

9.3. Зайнятість та безробіття.

9.4. Економічні цикли.

Тестові завдання

1. Якщо рівень цін зростає, а обсяг виробництва падає, то це означається зміщенням кривої:

а) сукупного попиту праворуч;

б) сукупного попиту ліворуч;

- в) сукупної пропозиції ліворуч;
- г) сукупної пропозиції праворуч.

2. Крива сукупного попиту виражає відношення між:

- а) рівнем цін і сукупними витратами на купівлю товарів і послуг;
- б) рівнем цін і виробленим ВВП у реальному вираженні;
- в) рівнем цін, який подобається покупцям, і рівнем цін продавців;
- г) Обсягами виробленого та спожитого реального ВВП.

3. Кейнсіанський відрізок на кривій сукупної пропозиції:

- а) має позитивний нахил;
- б) має негативний нахил;
- в) вертикальною лінією;
- г) горизонтальною лінією.

4. Проміжний відрізок на кривій сукупної пропозиції:

- а) має позитивний нахил;
- б) має негативний нахил;
- в) вертикальною лінією;
- г) горизонтальною лінією.

5. Зростання сукупної пропозиції приведе до:

- а) зниження рівня цін і реального ВВП;
- б) уповільнення росту цін і збільшення реального ВВП;
- в) збільшення рівня цін і реального ВВП;
- г) уповільнення росту цін і зменшення реального ВВП.

6. Які фактори здатні зумовити зниження рівня інфляції:

- а) стійка динаміка обмінного курсу гривні до євро;
- б) зрівняно невисокі інфляційні очікування;
- в) помірні темпи росту цін виробників промисловості;
- г) усі відповіді правильні.

7. Інфляція попиту може виникнути у разі:

- а) зростання цін на сировину;
- б) зростання державних витрат;

- в) структурних здви́гів у економіці;
- г) зростання грошової маси.

8. Інфляція пропозиції може виникнути у разі:

- а) зростання заробітної плати, яка випереджає зріст продуктивності праці;
- б) покриття дефіциту державного бюджету за допомогою займа Національного банку;
- в) змінення поведінки суб'єктів економіці;
- г) збільшення грошової маси.

9. Якщо номінальний дохід збільшився на 8 %, а рівень цін виріс на 10 %, то реальний дохід:

- а) збільшився на 2 %;
- б) збільшився на 18 %;
- в) знизився на 2 %;
- г) знизився на 18 %.

10. Менше за всіх постраждають від неочікуваної інфляції:

- а) ті, які отримують фіксований дохід;
- б) ті, які мають грошові збереження;
- в) ті, в кого номінальний дохід зростає, але повільніше, ніж підвищується рівень цін;
- г) ті, хто став боржником, коли ціни були меншими.

11. Людина, яка має намір знову отримати роботу та "стоїть" на біржі праці:

- а) відноситься до зайнятих;
- б) відноситься до безробітних;
- в) не враховується у складі робочою сили;
- г) є неповністю зайнятим.

12. Людина, яка загубила роботу через спад в економіці, попадає у категорію:

- а) фрикційного безробіття;
- б) структурного безробіття;
- в) циклічного безробіття;
- г) сезонного безробіття.

13. В умовах повної зайнятості рівень фрикційного безробіття має:

- а) дорівнювати 0;
- б) бути меншим за 1 %;
- в) бути меншим за рівень циклічного безробіття;
- г) усі відповіді правильні.

14. За законом Оукена, двохвідсоткове перевищення фактичного рівня безробіття над його природним рівнем означає, що відставання фактичного обсягу ВВП від реального становить:

- а) 2 %;
- б) 3 %;
- в) 4 %;
- г) 5 %.

15. Людина, яка хвора та не може більше працювати:

- а) відноситься до зайнятих;
- б) відноситься до безробітних;
- в) не враховується у складі робочою сили;
- г) є неповністю зайнятою.

16. Найбільш суттєва причина економічного зростання у розвинутих країнах – це:

- а) зростання кваліфікаційної робочої сили;
- б) збільшення обсягу робочого часу;
- в) технологічні зміни у виробництві;
- г) збільшення обсягу капіталу.

17. Який з наведених показників більш за все підходить для вимірювання військового потенціалу країни:

- а) номінальний ВВП;
- б) реальний ВВП;
- в) дохід на одну родину;
- г) дохід на душу населення?

18. Яка з наведених держав досягла в останні чотири десятиріччя найбільш високих темпів економічного зростання:

- а) Великобританія;
- б) Італія;

- в) Південна Корея;
- г) США.

19. Продуктивність праці вимірюється відношенням:

- а) затрат капіталу до затрат праці;
- б) реального обсягу продукту до кількості часів робочого часу;
- в) кількості часів робочого часу до реального ВВП;
- г) затрат капіталу до реального обсягу продукту.

20. Що з наведеного не впливає на зростання продуктивності труда:

- а) технологічні зміни;
- б) збільшення кількості робітників;
- в) ефект масштабу виробництва;
- г) рівень освіти та кваліфікації робітників?

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – в; 2 – а; 3 – г; 4 – а; 5 – б; 6 – г; 7 – б; 8 – а; 9 – в; 10 – г; 11 – б; 12 – в; 13 – г; 14 – г; 15 – в; 16 – в; 17 – б; 18 – в; 19 – б; 20 – б.

Тематика есе

1. Проявлення інфляції попиту в Україні.
2. Вплив нелегальної економіки на державне регулювання зайнятості в Україні.

Евристичні завдання

Завдання 9.1. Проаналізуйте ситуацію. Безробітний громадянин Чехії довгий час не шукав роботу і жив на допомогу у зв'язку з безробіттям. Ця подія збільшила витрати ВВП для Чехії, і уряд був вимушений скасувати йому виплати у зв'язку з безробіттям.

Завдання 9.2. Обґрунтуйте твердження: "Темпи зростання випуску в національній економіці в довгостроковому періоді визначаються лише технічним прогресом".

Рекомендована література: [1, с. 260; 2, с. 115; 4; 5, с. 200].

Тема 10. Соціальне оточення бізнесу та демографічні проблеми суспільства

Питання за темою:

- 10.1. Демографія населення та міграційних процесів.
- 10.2. Рівень та якість життя населення.
- 10.3. Розвиток соціальної сфери та житлово-комунальне забезпечення населення.
- 10.4. Соціальні наслідки інфляції та безробіття.

Тестові завдання

1. Міграція населення – це:

- а) механічні переміщення людей через кордони країн назавжди;
- б) механічні переміщення людей через кордони країн на тривалий час;
- в) механічні переміщення людей через кордони країн з регулярним поверненням;
- г) усі відповіді правильні.

2. Емігранти – це люди, які:

- а) особи, які переселилися за межі країни;
- б) особи, які переселилися в країну;
- в) різниця між тими, хто переселилися за межі країни та тими, хто переселилися в країну;
- г) так називають іноземців.

3. Чисельність і склад населення в усіх країнах світу визначається:

- а) підрахуванням осіб під час проведення виборів;
- б) за допомогою загальнодержавного перепису населення;
- в) окремою вибіркою в кожному регіоні країни;
- г) за підрахунком споживання товарів і послуг.

4. Демографічний баланс населення визначається за допомогою даних:

- а) про кількість народжених і померлих;
- б) про кількість емігрантів та іммігрантів;

- в) про кількість народжених, кількість померлих, кількість емігрантів та іммігрантів;
- г) інтенсивності міграції населення.

5. Економічно активне населення визначається як:

- а) виключно працездатне населення;
- б) все населення країни;
- в) все населення, за винятком пенсіонерів і дітей;
- г) виключно працездатне населення, що бажає працювати.

6. Як співвідносяться поняття "рівень життя" та "якість життя":

- а) тотожні поняття;
- б) якість життя включає рівень життя;
- в) рівень життя включає якість життя;
- г) величина, яку підраховують на основі освіти громадян країни.

7. Добробут населення визначається за допомогою:

- а) кількості бідних у країні – за допустимими нормами, які прийняті в заданій країні;
- б) різницею між бідними та багатими – за допустимими нормами, які прийняті в заданій країні;
- в) чотирьох рівнів життя: достаток, нормальний, бідність, злидні;
- г) взагалі не визначається, тому що це не кількісний, а якісний показник.

8. Проблема нерівності доходів населення:

- а) присутня у всіх країнах, тому що люди не можуть однаково працювати, заробляти, жити;
- б) присутня тільки в бідних країнах, тому що багаті країни з розвинутою економікою мають можливість доплачувати бідним до нормального рівня;
- в) не є проблемою країни, це проблема кожної людини – скільки заробляти та як жити;
- г) проблема нерівності доходів уже вирішена у всіх розвинених країнах.

9. До державних соціальних гарантій відносять:

- а) встановлені законами мінімальні розміри оплати праці та мінімальні пенсії;

- б) встановлені законами мінімальні суми соціальної допомоги;
- в) встановлені законами соціальні виплати, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму;
- г) усі відповіді правильні.

10. Соціальні наслідки безробіття та інфляції:

- а) завжди мають негативний ефект;
- б) за невеликих значень інфляція має позитивний ефект, але безробіття завжди має лише негативні наслідки;
- в) за невеликих значень безробіття має позитивний ефект, але інфляція завжди має лише негативні наслідки;
- г) інфляція та безробіття мають як негативний, так і позитивний ефекти для економіки та населення.

11. Працівник, якого звільнили за його бажанням, має статус:

- а) зайнятого;
- б) безробітного;
- в) непрацездатного;
- г) не має відношення до робочої сили.

12. Вагітну жінку переведено з режиму праці повного робочого дня на режим праці неповного робочого дня. Тому вона має статус:

- а) зайнятої;
- б) безробітної;
- в) непрацездатної;
- г) частково зайнятої.

13. Студент, який навчається на денному відділенні навчального закладу, відноситься до:

- а) зайнятих;
- б) безробітних;
- в) не включених до робочої сили;
- г) частково зайнятих.

14. Якщо в країні чисельність зайнятих – 90 млн, а чисельність безробітних – 10 млн, то рівень безробіття в країні:

- а) 10 %;
- б) 10 млн осіб;

- в) 9,6 %;
- г) усі відповіді неправильні.

15. Працівник, який катався на гірських лижах та отримав травму, через яку він більше не може працювати, відноситься до:

- а) зайнятих;
- б) безробітних;
- в) частково зайнятих;
- г) непрацездатних.

16. Потенційний випуск продукції досягається:

- а) за повної зайнятості;
- б) за відсутності кон'юнктурного безробіття;
- в) в довгостроковому періоді;
- г) усі відповіді правильні.

17. Природний рівень безробіття враховує:

- а) фрікційне та структурне безробіття;
- б) циклічне безробіття;
- в) тільки фрікційне безробіття;
- г) тільки структурне та сезонне безробіття.

18. Рівень безробіття вираховується як:

- а) відношення кількості безробітних до кількості працівників у відсотках;
- б) відношення кількості безробітних до кількості робочої сили у відсотках;
- в) відношення кількості безробітних до кількості працездатного населення, у відсотках;
- г) відношення кількості безробітних до кількості населення країни.

19. Повна зайнятість – це ситуація, коли:

- а) всі охочі можуть працевлаштуватися;
- б) рівноважний рівень зарплати визначається конкурентним механізмом;
- в) ринок праці рівноважний;
- г) усі відповіді правильні.

20. Якщо природний рівень безробіття в країні дорівнює 5 %, фактичний дорівнює 8 %, а фактичний ВВП дорівнює 1 480 грошових одиниць, то потенціальний ВВП в країні має бути ... грошових одиниць:

- а) 1 591;
- б) 1 600;
- в) 1 369;
- г) 1 700.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – а; 3 – б; 4 – в; 5 – г; 6 – б; 7 – в; 8 – а; 9 – г; 10 – г; 11 – г; 12 – а; 13 – в; 14 – а; 15 – г; 16 – г; 17 – а; 18 – б; 19 – г; 20 – б.

Тематика есе

1. Розвиток і зміцнення турботи про малозабезпечені прошарки населення.

2. Оцінювання результативності соціальної політики в світовій економіці. Особливість критеріїв для України.

Евристичні завдання

Завдання 10.1. Виділіть одну з малих соціально-демографічних груп в Україні, яка, на вашу думку, потребує соціальної допомоги. Побудуйте систему соціального захисту з урахуванням основних принципів соціальної політики. Бюджет для проведення соціальних заходів розплануйте гіпотетично згідно з необхідною сумою, але покажіть, у який спосіб ви збираєтеся проводити політику перерозподілу доходів. Розрахуйте економічну ефективність ваших дій. Намагайтеся всі розрахунки проводити близько до реальних даних. Для цього використовуйте додаткову літературу.

Завдання 10.2. За останні три десятиліття в західних країнах спостерігається тенденція до підвищення соціально відповідального поведіння організацій, однак разом з тим чітко заявляє про себе тенденція до зниження етичності персоналу. Останнє рівною мірою справедливо й для України. Як боротися із цією проблемою?

Для відповіді скористайтеся методикою, що дозволяє впорядкувати власне розуміння моральної проблеми й винести щодо неї конкретне судження (stakeholder analysis), яка базується на системному розгляді груп зацікавлених осіб. Складіть потрібну послідовність кроків такого аналізу.

Рекомендована література: [1, с. 280; 2, с. 115; 4; 5, с. 200].

Тема 11. Формування інвестиційних резервів

Питання за темою:

- 11.1. Споживання домогосподарств як джерело бізнесу.
- 11.2. Заощадження як основа інвестування.
- 11.3. Інвестиції в основний капітал.
- 11.4. Визначення прибутковості інвестиційних проєктів.

Тестові завдання

1. Гранична схильність до споживання – це:

- а) відношення сукупного споживання до сукупного доходу;
- б) змінення в споживчих витратах, яке визвано зміною доходу;
- в) відношення приросту споживчих витрат до одиниці приросту доходу;
- г) крива, яка характеризує величину споживчих витрат при даному рівні доходу.

2. У країні А живуть 100 сімей. Одна половина сімей має граничну схильність до споживання, яка дорівнює $\frac{1}{2}$, а друга – $\frac{3}{4}$. Якщо дохід, яким можуть розпоряджуватися сім'ї, збільшиться на 10 000 євро і весь приріст доходу приходить на першу половину сімей, то сукупні витрати на споживання зростуть на:

- а) 5 000 євро;
- б) 2 500 євро;
- в) 7 500 євро;
- г) витрати на споживання не зростуть.

3. У країні А живуть 100 сімей. Одна половина сімей має граничну схильність до споживання, яка дорівнює $\frac{1}{2}$, а друга – $\frac{3}{4}$. Якщо дохід,

яким можуть розпоряджуватися сім'ї, збільшиться на 10 000 євро і весь приріст доходу приходиться на другу половину сімей, то сукупні витрати на споживання зростуть на:

- а) 5 000 євро;
- б) 2 500 євро;
- в) 7 500 євро;
- г) витрати на споживання не зростуть.

4. Згідно з кейнсіанською теорією, обсяг споживчих витрат у країні залежить насамперед від:

- а) місця проживання споживача;
- б) віку членів сім'ї;
- в) від рівня національного доходу;
- г) від рівня доходу, яким розпоряджається сім'я.

5. Автономні споживчі витрати – це:

- а) частка споживчих витрат, динаміка та обсяг яких не залежать від доходу;
- б) частка споживчих витрат, динаміка та обсяг яких залежать від доходу;
- в) частка доходу, яка направляється на споживання;
- г) частка кожної додаткової одиниці доходу, яка направляється на споживчі витрати.

6. Середня схильність до споживання – це:

- а) частка споживчих витрат, динаміка та обсяг яких залежать від доходу;
- б) виражена у відсотках доля річного доходу, яка направляється на споживання;
- в) крива, яка характеризує величину споживчих витрат при даному рівні доходу;
- г) рівень доходу, яким розпоряджається сім'я.

7. Згідно з кейнсіанською теорією, розподіл доходу на споживання та збереження залежить від:

- а) ставка відсотка;
- б) переваги споживача;

- в) психологічного фактора;
- г) правильні відповіді – а і б.

8. *Сформульований Кейнсом основний психологічний закон поведінки споживача визначається так:*

- а) зі зростанням доходу споживач збільшує своє споживання, але не в тій самій мірі, в якій зростає їхній дохід;
- б) зі зростанням доходу споживач збільшує своє споживання в тій самій мірі, в якій зростає їхній дохід;
- в) зі зростанням доходу споживач купує більше дорогих товарів тривалого використання;
- г) цей закон взагалі непов'язаний зі споживанням.

9. *Теорія Кейнса має таке положення:*

- а) споживання – це функція від доходу;
- б) гранична схильність до споживання характеризує приріст споживчих витрат на одиницю приросту доходу;
- в) у міру зростання доходу, який направляється на споживання, доля споживання зменшується;
- г) усі відповіді правильні.

10. *У кейнсіанській функції споживання $C = C_0 + C_y Y$:*

- а) C_0 – це автономне споживання, яке характеризує мінімальний рівень споживання, необхідний людям;
- б) C_y – це гранична схильність до споживання;
- в) Y – це дохід, яким розпоряджується споживач;
- г) усі відповіді правильні.

11. *Якщо люди не витрачають увесь свій дохід на споживання та поміщають невитрачені гроші до банку, можна стверджувати, що вони:*

- а) зберігають, але не інвестують;
- б) інвестують, але не зберігають;
- в) не зберігають і не інвестують;
- г) і зберігають, і інвестують.

12. Бажання людини зберігати частину доходу зумовлено:

- а) необхідністю мати резерв на "чорний день" і прагнення забезпечити свою старість, дати освіту дітям, залишити спадщину;
- б) бажанням забезпечити себе доходом у формі відсотка та прагненням насолоджуватися почуттям незалежності;
- в) наміри забезпечити необхідні гроші для комерції та простою скупістю;
- г) усі відповіді правильні.

13. Гранична схильність до збереження – це:

- а) відношення сукупного збереження до сукупного доходу;
- б) змінення в сумі збережень, яке визвано зміною доходу;
- в) відношення приросту суми збережень до одиниці приросту доходу;
- г) крива, яка характеризує величину споживчих витрат за заданого рівня доходу.

14. В економіці країни А функція інвестицій визначається рівнянням $I = 40 + 0,4Y$, а функція збережень – рівнянням $S = - 20 + 0,6Y$, де Y – національний дохід. Рівноважний рівень національного доходу становить:

- а) 500;
- б) 400;
- в) 300;
- г) 200.

15. ВВП країни А становить 200 млрд дол. США. Гранична схильність до споживання становить 0,75. Якщо уряд країни поставив завдання досягнути ВВП на рівні 400 млрд дол. США, інвестиції мають бути ... млрд дол. США:

- а) 50;
- б) 100;
- в) 150;
- г) неможливо вирахувати величину інвестицій.

16. Яким має бути приріст інвестицій за $MPS = 0,5$, щоб забезпечити приріст доходу в 2 000 грошових одиниць:

- а) 2 000 грошових одиниць;
- б) 1 000 грошових одиниць;

- в) 500 грошових одиниць;
- г) 400 грошових одиниць?

17. Яким має бути приріст інвестицій за $MPS = 0,5$, щоб забезпечити приріст доходу в 1 000 грошових одиниць:

- а) 2 000 грошових одиниць;
- б) 1 000 грошових одиниць;
- в) 500 грошових одиниць;
- г) 400 грошових одиниць.

18. Функція збереження визначається формулою $S = - 30 + 0,1Y$, а автономні інвестиції становлять 125 грошових одиниць. Рівноважний рівень Y при цьому становить ... грошових одиниць:

- а) 1 600;
- б) 1 550;
- в) 1 500;
- г) 1 450.

19. Зв'язок між граничною схильністю до споживання і граничною схильністю до збереження виражається тим, що:

- а) їхня сума дорівнює 1;
- б) відношення між ними характеризує середню схильність до споживання;
- в) їхня сума дорівнює 0;
- г) їхня сума дорівнює доходу.

20. Індивідуальні збереження означають:

- а) загальну суму всіх активів сім'ї;
- б) дохід, отриманий за деякий період, але не використаний на споживання;
- в) загальну суму активів сім'ї за винятком індивідуальних податків;
- г) правильні – відповіді б і в.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – в; 2 – а; 3 – в; 4 – г; 5 – а; 6 – б; 7 – б; 8 – а; 9 – г; 10 – г; 11 – г; 12 – г; 13 – в; 14 – в; 15 – а; 16 – б; 17 – в; 18 – б; 19 – а; 20 – б.

Тематика есе

1. Вплив зростання добробуту населення на споживання в Україні.
2. Проблеми інвестиційної політики України.

Евристичні завдання

Завдання 11.1. За використанням споживчих теорій М. Фрідмена та Р. Модільяні поясніть споживчу поведінку і схильність до заощадження літніх людей після виходу на пенсію.

Завдання 11.2. Громадяни розвинутих країн десятиліттями вибирають інвестиції на світовому фондовому ринку, щоб зберегти та примножити кошти. Поясніть таку економічну поведінку, аргументуйте прикладами.

Рекомендована література: [1; 2 – 5].

Тема 12. Функціонування господарського механізму та основні напрями регулювання економіки

Питання за темою:

- 12.1. Система управління економікою. Взаємодія бізнесу та держави.
- 12.2. Монетарна політика держави. Фінансова система. Банківська система та грошова пропозиція.
- 12.3. Сутність фіскальної політики держави.
- 12.4. Заходи удосконалення механізму господарювання в Україні.

Тестові завдання

1. Гроші слугують:

- а) засобом обігу;
- б) засобом збереження цінностей;
- в) рахунковою одиницею;
- г) всі відповіді правильні.

2. Попит на гроші для угод змінюється так:

- а) зростає у разі збільшення відсоткової ставки;
- б) зростає у разі зменшення відсоткової ставки;

- в) знижується у разі зменшення номінального ВВП;
- г) знижується у разі зростання номінального ВВП.

3. Попит на гроші зі сторони активів змінюється так:

- а) зростає у разі збільшення відсоткової ставки;
- б) зростає у разі зменшення відсоткової ставки;
- в) знижується у разі зменшення номінального ВВП;
- г) знижується у разі зростання номінального ВВП.

4. Поняття "попит на гроші" означає:

- а) суму попиту на гроші для угод і попиту на гроші зі сторони активів;
- б) попит на гроші зі сторони активів;
- в) гроші, які використовують для представлення кредитів за заданою відсотковою ставкою;
- г) цінні папери, які можна швидко обернути в гроші.

5. Грошові агрегати – це:

- а) високоліквідні фінансові активи, які можуть бути швидко перетворені в гроші;
- б) альтернативні вимірювачі грошової маси;
- в) операції, через які банки формують ресурси для проведення активів;
- г) ощадні рахунки.

6. "Майже гроші" – це:

- а) короткострокові ощадні вклади;
- б) строкові вклади;
- в) короткострокові державні цінні папери та ощадні облігації;
- г) усі відповіді правильні.

7. Грошовий агрегат M1 включає:

- а) металеві та паперові готівкові гроші й чекові вклади;
- б) металеві та паперові готівкові гроші і строкові вклади;
- в) металеві та паперові готівкові гроші й усі банківські депозити;
- г) металеві та паперові готівкові гроші й "майже гроші".

8. Припустимо, що кожна гривня, яка призначена для угод, обертається у середньому 4 рази на рік та направляється на купівлю кінцевих

товарів і послуг. Номінальний обсяг ВВП становить 2 000 млрд грн. Величина попиту на гроші для угод становить ... млрд грн:

- а) 8 000;
- б) 500;
- в) 2 000;
- г) не можна визначити за даними задачі.

9. Якщо гроші для угод здійснюють у середньому 5 оборотів за рік, то кількість грошей, необхідних для обслуговування обміну, на які пред'явлено попит, становить:

- а) у п'ять разів більше за ВВП;
- б) 20 % номінального ВВП;
- в) відношення (20 % : 5);
- г) відношення (5 : 20 %).

10. Якщо держава встановить верхній ліміт відсоткової ставки нижче рівноважного рівня, то:

- а) обсяг попиту на гроші буде більше, ніж обсяг пропозиції грошей;
- б) обсяг попиту на гроші буде меншим, ніж обсяг пропозиції грошей;
- в) обсяг пропозиції грошей буде зростати, а обсяг попиту на гроші буде зменшуватися;
- г) і обсяг попиту на гроші, і обсяг пропозиції грошей будуть збільшуватися.

11. Об'єктивною основою державного регулювання економіки є:

- а) усупільнення виробництва в національній економіці та в міжнародному масштабі;
- б) розвиток НТР, який потребує великих трудових і фінансових ресурсів, які може забезпечити лише держава;
- в) неспроможність ринку вирішити екологічні, соціальні проблеми та забезпечити задоволення потреб у соціальних товарах;
- г) усі відповіді правильні.

12. Держава регулює ринок через:

- а) оподаткування;
- б) інвестиції;
- в) субсидії;
- г) усі відповіді правильні.

13. *Що з наведеного відноситься до прямих методів державного регулювання економіки:*

- а) кредитно-грошові методи;
- б) бюджетно-податкові методи;
- в) цільове фінансування держави;
- г) прискорена амортизація.

14. *Які з наведених податків відносяться до прямих:*

- а) індивідуальний прибутковий податок;
- б) акцизи;
- в) мито;
- г) податок з продажу?

15. *Що з наведеного відноситься до непрямих методів державного регулювання економіки:*

- а) цільове фінансування держави;
- б) державні закупки;
- в) бюджетно-податкові методи;
- г) функціонування державного сектора економіки?

16. *До адміністративних методів державного регулювання економіки відносяться:*

- а) антимонопольні міри;
- б) введення обов'язкових стандартів;
- в) визначення мінімально допустимих параметрів життя населення;
- г) усі відповіді правильні.

17. *До вбудованих автоматичних стабілізаторів економіці відносяться:*

- а) прогресивний прибутковий податок;
- б) субсидії фермерам;
- в) допомога безробітним;
- г) усі відповіді правильні.

18. *Політика "дорогих" грошей:*

- а) приведе до зростання відсоткової ставки;
- б) скорочує інвестиції;

- в) скорочує інфляцію;
- г) усі відповіді правильні.

19. Що з наведеного не входить до функцій комерційних банків:

- а) приймають і розміщують грошові вклади;
- б) здійснюють емісію грошей і організацію їхнього обігу;
- в) надають кредити;
- г) виконують розрахунки за дорученням клієнтів і їхнє касове обслуговування?

20. Страхові компанії – це такі спеціалізовані кредитно-фінансові установи, які:

- а) проводять операції з емісії та розміщення цінних паперів, використовують свій капітал на інвестування галузей;
- б) збирають збереження населення і використовують грошовий капітал на інвестиції в житлове будівництво;
- в) продають страхові поліси, фінансують крупні корпорації промисловості, транспорту, торгівлі;
- г) усі відповіді правильні.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – в; 3 – б; 4 – а; 5 – б; 6 – г; 7 – а; 8 – б; 9 – б; 10 – а; 11 – г; 12 – г; 13 – в; 14 – а; 15 – в; 16 – г; 17 – г; 18 – г; 19 – б; 20 – в.

Тематика есе

1. Об'єктивна необхідність і сутність державного управління економікою.
2. Компенсаційна діяльність держави.

Евристичні завдання

Завдання 12.1. Конкретні напрями, засоби, методи, масштаби державного регулювання економіки визначаються характером і гостротою соціально-економічних проблем у країні в конкретний період. Тобто державне регулювання має гнучко реагувати на зміни, які відбуваються в економіці. Наведіть три приклади реагування держави на зміни в економіці України за останні три роки.

Завдання 12.2. Під час кризи (спадів чи депресій) в економіці держава регулює господарську кон'юнктуру в процесі проведення антициклічної політики, а саме, стимулює: попит на товари та послуги; капіталовкладення; зайнятість тощо. Подумайте, які пільги при цьому держава надає приватному капіталу. Надайте аргументовану й обґрунтовану відповідь.

Рекомендована література: [1 – 5].

Тема 13. Зовнішньоекономічна діяльність держави

Питання за темою:

13.1. Платіжний баланс.

13.2. Валютний курс.

13.3. Вплив державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на ведення міжнародного бізнесу.

Тестові завдання

1. Складова частина платіжного балансу – рахунок поточних платежів – не включає:

- а) товарний експорт;
- б) чисті доходи від інвестицій;
- в) транспортні послуги іноземним державам;
- г) зміни в активах країни за межами країни.

2. Кожна з трьох країн А, Б і В характеризується високим рівнем інфляції. В міжнародній сфері між цими країнами встановлено режим вільноплавних валютних курсів. Країна А, щоб знизити рівень інфляції, починає проводити "політику дорогих грошей". Це вплине на обмінний курс валюти країни А відносно валют двох інших країн у такий спосіб:

а) приведе до підвищення відсоткових ставок і підвищення курсу валюти країни А;

б) приведе до підвищення відсоткових ставок і зниження курсу валюти країни А;

в) приведе до зниження відсоткових ставок і підвищення курсу валюти країни А;

г) приведе до зниження відсоткових ставок і зниження курсу валюти країни А.

3. *Що з переліченого сприяє підвищенню обмінного курсу національної валюти (за інших рівних умов):*

- а) зниження відсоткових ставок в країні;
- б) підвищення відсоткових ставок за межами країни;
- в) підвищення рівня цін у країні;
- г) підвищення рівня продуктивності праці?

4. *Валютний курс є обмінним, якщо він показує:*

- а) скільки одиниць вітчизняної валюти можна отримати в обмін на іноземну;
- б) скільки одиниць іноземної валюти можна отримати в обмін на вітчизняну;
- в) відносну ціну товарів, вироблених у країні;
- г) усі відповіді правильні.

5. *Кожна з трьох країн А, Б і В характеризується високим рівнем інфляції. В міжнародній сфері між цими країнами встановлено режим вільноплавних валютних курсів. Країна А, щоб знизити рівень інфляції, починає проводити "політику дорогих грошей". Це вплине на конкурентоспроможність країни А у такий спосіб:*

- а) конкурентоспроможність підвищується;
- б) конкурентоспроможність знижується;
- в) ніяк не вплине на конкурентоспроможність;
- г) не можна спрогнозувати вплив.

6. *Кожна з трьох країн А, Б і В характеризується високим рівнем інфляції. В міжнародній сфері між цими країнами встановлено режим вільноплавних валютних курсів. Країна А, щоб знизити рівень інфляції, починає проводити політику "дорогих грошей". Що буде з конкурентоспроможністю та рівнем інфляції в країнах Б і В:*

- а) конкурентоспроможність у країнах Б і В підвищиться, інфляція знизиться;
- б) конкурентоспроможність у країнах Б і В підвищиться, інфляція теж підвищиться;

в) конкурентоспроможність у країнах Б і В знизиться, інфляція підвищиться;

г) конкурентоспроможність у країнах Б і В знизиться, інфляція теж знизиться.

7. Підсумок платіжного балансу країни має бути:

- а) позитивним;
- б) негативним;
- в) дорівнювати 0;
- г) кожного року свій.

8. Вільноплавні валютні курси визначаються:

- а) попитом і пропозицією на валютному ринку;
- б) державою, з якої імпортуються товари та послуги;
- в) державами, між якими встановлюються імпортно-експортні відносини;
- г) державою, яка експортує товари та послуги.

9. Припустимо, що між США і Канадою встановлено режим вільноплавних валютних курсів. Якщо попит на канадський долар зростає, то це означає, що:

- а) ціна канадського долара в США впаде;
- б) ціна долара США в Канаді впаде;
- в) пропозиція канадського долара знизиться;
- г) пропозиція долара США знизиться.

10. Якщо в Японії знижується ВВП, то за системи вільноплавних валютних курсів:

- а) імпорт буде знижуватися, а ціна ієни зростати;
- б) імпорт і ціна ієни будуть знижуватися;
- в) імпорт і ціна ієни будуть зростати;
- г) імпорт буде зростати, а ціна ієни знижуватися.

11. Якщо вітчизняні корпорації виплачують високі дивіденди іноземцям, то:

- а) це може привести до зниження вартості гривні;
- б) це може привести до збільшення вартості гривні;

- в) імпорт може знизитися;
- г) експорт має збільшитися.

12. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо в країні:

- а) знизяться реальні відсоткові ставки;
- б) зростуть темпи інфляції;
- в) зростуть темпи економічного зростання;
- г) нічого з наведеного не відбудеться.

13. Для того щоб знизити дефіцит платіжного балансу, Іспанія вирішила встановити контроль над зовнішньою торгівлею. Одним з результатів такого рішення буде зниження:

- а) рівня інфляції в країні;
- б) темпів економічного зростання;
- в) іспанського експорту;
- г) іспанського імпорту.

14. Якщо за режиму фіксованих валютних курсів рівень інфляції в Греції окажется вищим, ніж у других країнах, то:

- а) грецький експорт знизиться, а імпорт зросте;
- б) грецький експорт зросте, а імпорт знизиться;
- в) грецький експорт й імпорт зростуть;
- г) грецький експорт й імпорт знизяться.

15. Різниця між імпортним митом і квотою в тому, що мито:

- а) приведе до скорочення міжнародної торгівлі;
- б) приведе до підвищення цін;
- в) приносить доходи в держбюджет;
- г) сприяє зниженню життєвого рівня в країні.

16. Яка з наведених форм торгових бар'єрів не є суттєвою перешкодою для вільної торгівлі:

- а) мито на імпорт;
- б) імпортна квота;
- в) ліцензії на експорт та імпорт;
- г) усі відповіді неправильні?

17. Система гнучких валютних курсів:

- а) впливає дестабілізуюче на внутрішню економіку;
- б) сприяє скороченню зовнішньої торгівлі;
- в) сприяє скороченню інвестиції за межами країни;
- г) усі відповіді правильні.

18. Маємо такі дані платіжного балансу: експорт товарів – +80, імпорт товарів – –60, експорт послуг – +30, імпорт послуг – –20, чисті доходи від інвестицій – –10, чисті грошові переводи – +20, приток капіталу – +20, відтік капіталу – –80, офіційні резерви – +20. Величина балансу руху капіталу на основі цих даних становить:

- а) –50;
- б) –70;
- в) –60;
- г) –40.

19. Маємо такі дані платіжного балансу: експорт товарів – +80, імпорт товарів – –60, експорт послуг – +30, імпорт послуг – –20, чисті доходи від інвестицій – –10, чисті грошові переводи – +20, приток капіталу – +20, відтік капіталу – –80, офіційні резерви – +20. Величина балансу поточних операцій на основі цих даних становить:

- а) +20;
- б) +30;
- в) +40;
- г) +50.

20. Маємо такі дані платіжного балансу: експорт товарів – +80, імпорт товарів – –60, експорт послуг – +30, імпорт послуг – –20, чисті доходи від інвестицій – –10, чисті грошові переводи – +20, приток капіталу – +20, відтік капіталу – –80, офіційні резерви – +20. Величина торгового балансу на основі цих даних становить:

- а) +20;
- б) +30;
- в) +50;
- г) –20.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – а; 3 – г; 4 – а; 5 – б; 6 – б; 7 – в; 8 – а; 9 – б; 10 – в; 11 – а; 12 – г; 13 – г; 14 – а; 15 – в; 16 – г; 17 – г; 18 – в; 19 – в; 20 – а.

Тематика есе

1. Зовнішня торгівля України у 21 сторіччі.
2. Тенденції змін валютного курсу гривні в Україні.

Евристичні завдання

Завдання 13.1. Стратегічна мета зовнішньої політики України полягає в європейській та євроатлантичній інтеграції, формуванні відносин стратегічного партнерства з ЄС, США, активній діяльності в ООН та інших міжнародних організаціях, забезпеченні ефективної участі країни у світовій економіці. Аргументовано поясніть, як Україна захищає національні інтереси та сягає перетворення на потужну регіональну державу в цьому процесі.

Завдання 13.2. Згідно з даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг у 2020 році порівняно з 2019 роком зменшився на 10,2 % (на 13,5 млрд дол. США) і становив 118,3 млрд дол. США. Наведіть основні статті експорту та імпорту України за 2020 рік і надайте сальдо торговельного балансу.

Рекомендована література: [1; 2; 5; 7].

Тема 14. Особливості ведення бізнесу в сферах підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Питання за темою:

- 14.1. Підприємництво як вид господарювання.
- 14.2. Організаційно-правові форми підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.
- 14.3. Європейська торговельна політика.

Тестові завдання

1. *Виберіть найбільш точну відповідь на запитання "хто такий підприємець?":*

- а) підприємець – це власник фірми;
- б) підприємець – це той, хто впроваджує новаторські ідеї з метою отримання прибутку;
- в) підприємець – це той, хто ризикує власним (або позичковим) капіталом з тим, щоб привласнити результати праці;
- г) підприємець – це власник, який іде на економічний *ризик* заради реалізації новаторських ідей та одержання прибутку, самостійно організовує і планує господарську діяльність, розпоряджається кінцевими результатами.

2. *Підприємницька діяльність – це:*

- а) лише комерційна діяльність з надання послуг і продажу товарів;
- б) дуже близька до спекуляції;
- в) лише діяльність з надання фінансових або страхових послуг;
- г) може бути і виробнича, і комерційна, і фінансова, і посередницька, і страхова.

3. *Який з наведених виразів здається вам невірним:*

- а) підприємець завжди відстежує економічний стан у країні;
- б) підприємця не стосується політична ситуація в країні;
- в) підприємцю завжди цікаво, якою є демографічна ситуація в країні. Робочі руки завжди знайдуться, та на будь-який товар є свій покупець;
- г) для підприємця є дуже важливою розвиненість ринкової інфраструктури?

4. *На вашу думку, стосовно корпоративної соціальної відповідальності бізнесу:*

- а) це важливо та дуже корисно бізнесу бути соціально відповідальним;
- б) це важливо, але лише для великих корпорацій – у малого бізнесу на це немає ані грошей, ані часу;
- в) соціально відповідальною має бути держава, а у бізнесу – свої завдання;
- г) спочатку потрібно розвивати економіку, а потім думати про соціальну відповідальність.

5. *Мале підприємство визначають:*

- а) лише за кількістю працівників;
- б) лише за річним оборотом коштів;
- в) за юридичною свободою;
- г) як мінімум, за кількістю працівників, річним оборотом коштів та балансовою вартістю активів.

6. *Чи важливо малому підприємству бути інноваційним:*

- а) так, у цьому як раз і полягає його сутність;
- б) інновації потребують суттєвих інвестицій, тому інноваційним може бути середнє або велике підприємство, але не мале;
- в) так, інновації мають бути і в продуктах, і в технології;
- г) інновації – це справа наукових підрозділів великих корпорацій та держави?

7. *Франчайзинг – це спосіб організації бізнесу, за якого компанія-власник (франчайзер) передає незалежному бізнесмену чи компанії (франчайзі) право на продаж товарів і послуг цієї компанії в обмін на зобов'язання франчайзі продавати ці товари або послуги:*

- а) з дотриманням певних якісних характеристик і під певним товарним знаком;
- б) із застосуванням обумовлених технологій;
- в) за розробленою схемою та в чітко встановленому місці;
- г) усі відповіді правильні.

8. *Біржа – це:*

- а) організований торговельний майданчик, на якому відбувається оптова торгівля біржовими товарами;
- б) торгівля біржовими товарами відбувається у вигляді стандартизованих біржових угод;
- в) біржові товари – це товари, валюта, цінні папери, нерухомість тощо;
- г) усі відповіді правильні.

9. *Які з наведених виразів найбільше відображають зовнішньоекономічну політику протекціонізму:*

- а) встановлення тарифних і нетарифних бар'єрів для ввозу товарів у країну;
- б) сертифікація безпеки товарів і послуг;

- в) імпортні квоти та торгове ембарго;
- г) усі відповіді правильні?

10. Які з наведених виразів найбільше відображають зовнішньо-економічну політику лібералізму:

- а) установа тарифних і нетарифних бар'єрів для ввозу товарів у країну;
- б) сертифікація безпеки товарів і послуг;
- в) мінімальне державне втручання у зовнішню торгівлю;
- г) усі відповіді правильні?

11. Інвестиційні банки – це такі спеціалізовані кредитно-фінансові установи, які:

- а) проводять операції з емісії та розміщення цінних паперів, використовують свій капітал на інвестування галузей;
- б) збирають збереження населення та використовують грошовий капітал на інвестиції в житлове будівництво;
- в) продають страхові поліси, фінансують крупні корпорації промисловості, транспорту, торгівлі;
- г) залучають кошти через емісію боргових зобов'язань.

12. Ефект мультиплікатора державних витрат та ефект мультиплікатора податків супроводжують:

- а) грошово-кредитну політику держави;
- б) бюджетно-податкову політику держави;
- в) торгову політику держави;
- г) міжнародну політику держави.

13. Крива Лафера:

- а) завжди використовується на практиці;
- б) демонструє загальну закономірність, яка пов'язана з існуванням межі зростання ставок податків;
- в) має теоретичне значення;
- г) правильні – відповіді б і в.

14. Дефіцит державного бюджету виникає, коли:

- а) доходи держави перевищують витрати;
- б) витрати держави перевищують доходи;

- в) доходи держави не дорівнюють ВВП;
- г) держава має зовнішній борг.

15. Держава проводить політику "дешевих грошей", коли в економіці країни:

- а) зростання, тому що стимулює зріст ВВП;
- б) криза і безробіття;
- в) бум, тому що в цей період економіка потребує багато грошей;
- г) низький рівень середньої зарплати.

16. Термін "облікова ставка" означає:

- а) рівень зниження ціни для національного банку, коли він скупав державні цінні папери;
- б) ступінь тиску, який оказує національний банк на комерційні банки з метою зниження обсягу позик;
- в) відсоткову ставку за позиками комерційним банкам;
- г) ступінь тиску національного банку на зростання грошової маси.

17. Якщо національний банк купує велику кількість державних цінних паперів у населення, то:

- а) загальна маса грошей на руках у населення зменшиться;
- б) поточні рахунки комерційних банків зменшаться;
- в) облікова ставка і обсяг позик національного банку зростають;
- г) облікова ставка і обсяг позик національного банку зменшуються.

18. Якщо національний банк продає велику кількість державних цінних паперів населенню, то ця міра приведе до:

- а) збільшення загальної суми індивідуальних збережень;
- б) зменшення обсягу позичок, які надаються комерційним банкам;
- в) збільшення загальної суми депозитів комерційних банків;
- г) збільшення кількості банкнот в обороті.

19. Основні активи балансу національного банку – це:

- а) золоті сертифікати, готівкові гроші, депозити банку та депозити казначейства;
- б) банкноти, державні цінні папери та позички;

- в) золоті сертифікати, готівкові гроші, банківські депозити і позички;
- г) золоті сертифікати, готівкові гроші, позички та державні цінні папери.

20. Термін "діяльність на відкритому ринку" означає:

- а) діяльність комерційних банків з кредитування фірм і населення;
- б) діяльність національного банку з представлення позичок комерційним банкам;
- в) діяльність національного банку з купівля або продажу державних цінних паперів;
- г) операції національного банку, які приводять до зменшення або збільшення загальної величини поточних рахунків комерційних банків.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 – г; 2 – г; 3 – б; 4 – а; 5 – г; 6 – а; 7 – г; 8 – г; 9 – г; 10 – в; 11 – а; 12 – б; 13 – г; 14 – б; 15 – б; 16 – в; 17 – а; 18 – в; 19 – г; 20 – в.

Тематика есе

1. Умови впровадження безмитних послуг торгівлі або пільгових тарифів на експорт з боку ЄС для України.
2. Стимулювання розвитку українського підприємництва.

Евристичні завдання

Завдання 14.1. У структурі економіки більшості країн ЄС малий бізнес займає провідні позиції, оскільки має низку суттєвих переваг. Він становить більшу частину соціально-економічного розвитку Європи: більш ніж 20 млн підприємств, на які припадає 57 % загального обороту, 53 % доданої вартості та близько 70 % зайнятих. Назвіть та обґрунтуйте переваги малого бізнесу в Україні.

Завдання 14.2. Біржова торгівля в Україні започаткована відкриттям у 1796 р. Одеської товарної біржі та у 1834 році – Кременчуцької. Які етапи проходило становлення біржової діяльності в Україні? Відповідь аргументуйте статистичними даними.

Рекомендована література: [1; 9; 11].

Рекомендована література

Основна

1. Абель Э. Макроэкономика 5-е изд. / Э. Абель, Б. Бернанке. – Санкт-Петербург : Питер, 2011. – 768 с.
2. Базилевич В. Д. Макроекономіка: практикум : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за ред. В. Д. Базилевича. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2010. – 550 с.
3. Базилевич В. Д. Мікроекономіка: практикум : навч. посіб. / за ред. В. Д. Базилевича. – 3-тє вид., стер. – Київ : Знання, 2012. – 491 с.
4. Гриффитс А. Экономика для бизнеса и менеджмента / А. Гриффитс, С. Уолл. – Днепр : Баланс Бізнес Букс, 2007. – 944 с.
5. Макконнел К. Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. / К. Р. Макконнел, С. Л. Брю, Ш. М. Флинн. – 21-е изд. – Москва : Инфра-М, 2019. – 1152 с.
6. Мікроекономіка : підручник / за заг. ред. проф. П. Ю. Буряка та О. Г. Гупала. – Київ : Хай-Тек Прес, 2012. – 560 с.
7. Мэнкью Н. Г. Принципы макроекономіки : підручник для вузів / Н. Г. Мэнкью. – 4-е изд. – Санкт-Петербург : Изд. "Питер", 2010. – 576 с.

Додаткова

8. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс ; пер. с англ. – Москва : Прогресс, 1978 – 488 с.
9. Клименко Е. Н. Макроэкономика : учебное пособие для самостоятельного изучения дисциплины для иностранных студентов всех направлений подготовки / Е. Н. Клименко, О. Н. Крюкова, М. С. Бриль. – Харьков : Изд. ХНЕУ им. С. Кузнеця, 2015. – 220 с.
10. Макроекономіка : навч. посіб. / О. М. Кліменко, О. М. Крюкова, В. М. Філатов та ін. ; під заг. ред. О. М. Кліменко. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 250 с.
11. Мащенко М. А. Інвайронментальна безпека промислового підприємства в умовах структурних перетворень / М. А. Мащенко / Адаптаційно-інтеграційні механізми управління інноваційними процесами в економіці : колективна монографія / за ред. д. е. н., проф. В. В. Прохорової. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2019. – 302 с.

12. Мікроекономіка : навч.-практ. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О. Є. Попов, В. І. Отенко, І. М. Колесніченко та ін. ; за заг. ред. д-р. екон. наук, доцента О. Є. Попова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 336 с.

13. Jennissen Roel Peter Wilhelmina Macro-economic determinants of international migration in Europe / Roel Peter Wilhelmina Jennissen. – WestLafayette : Purdue University Press, 2005. – 206 p.

Інформаційні ресурси

14. Кліменко О. М. Персональні навчальні системи за дисципліною "Економіка для бізнесу" [Електронний ресурс] / О. М. Кліменко, А. В. Литвиненко. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5302>.

15. Про Державний бюджет України на 2019 рік (Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2019. – № 5–6. – Ст. 60) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

16. Про Державний бюджет України на 2018 рік (Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2018. – № 5–6. – Ст. 60) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Мікроекономічні засади бізнесу	4
Тема 1. Вступ до економіки для бізнесу	4
Тема 2. Моделювання поведінки споживача	7
Тема 3. Механізм ринкового ціноутворення	10
Тема 4. Економічна модель ведення бізнесу	12
Тема 5. Витрати у бізнесі.....	15
Тема 6. Ринкові структури ведення бізнесу.....	18
Тема 7. Ринки ресурсів	21
Змістовий модуль 2. Макроекономічне оточення бізнесу.....	24
Тема 8. Макроекономічні показники та система національних рахунків. Економічне зростання	24
Тема 9. Макроекономічна нестабільність та її вплив на ведення бізнесу.....	29
Тема 10. Соціальне оточення бізнесу та демографічні проблеми суспільства	34
Тема 11. Формування інвестиційних резервів	39
Тема 12. Функціонування господарського механізму та основні напрями регулювання економіки.....	44
Тема 13. Зовнішньоекономічна діяльність держави	49
Тема 14. Особливості ведення бізнесу в сферах підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.....	54
Рекомендована література.....	60
Основна	60
Додаткова	60
Інформаційні ресурси	61

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІКА ДЛЯ БІЗНЕСУ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальностей 051 "Економіка"
та 076 "Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Кліменко** Олена Миколаївна
Литвиненко Андрій Володимирович

Відповідальний за видання *М. А. Мащенко*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 155 ЕВ. Обсяг 63 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*